

PLUTARCHI *Moralia*, vol. IV, recensuit et emendavit C. Hubert, Leipzig, Teubner, 1971, XXVI+405 p.

Se reproduce fără modificări ediția din 1938 a acestui volum al *Moraliiilor*. El cuprinde : Συμποσιακά (*Quaestiones conuiuales*) în 9 cărți, dialogul Ἐρωτικός (*Amatorius*) și așa-numitele Ἐρωτικά διηγήσεις (*Amatoriae narrationes*). Prefața de rigoare trimite pentru descrierea celorlalte manuscrise folosite la volumele I—III din seria operelor morale ale lui Plutarh, din care face parte și volumul de față. Se adaugă aici descrierea amănunțită a celui mai important manuscris al *Symposiacelor*, *Vindobonensis gr. 148*, datînd din sec. X și aceea a manuscrisului *Parisinus gr. 2074*, care cuprinde numai această lucrare (sec. XIV). Se face de asemenea necesara prezentare a tradiției manuscrise pentru toate cele trei lucrări plutarhiene editate, ceea ce implică, desigur, și prezentarea testimoniilor literare din antichitate și evul mediu de la Macrobius la Psellos. E de salutat inițiativa casei Teubner de a repune în circulație, într-un nou tiraj, ediția plutarhiană a lui Hubert care a înlocuit la vremea ei, prin merite incontestabile, vechea ediție a lui G. Bernardakis.

Nicolae Șerban Tanașoca

LUCIANI *Scytharum Colloquia quae inscribuntur Toxaris, Scytha, Anacharsis cum scholiis*, editid Erwin Steindl, Leipzig, Teubner, 1970, XIV + 88 p.

Noua ediție a dialogurilor cuprinse cîndva de către Julius Jüthner sub numele de *colloquia Scytharum* are meritul de a repune în circulație o parte a operei lui Lucian lăsată în uitare de editori din primul deceniu al secolului nostru. Erwin Steindl, profesor gimnazial la Klagenfurt, a arătat o constantă preocupare pentru acest grup de dialoguri, comentîndu-le prin cîteva comunicări și articole și traducîndu-le apoi între anii 1962 și 1964 (cf. p. VI). Revederea atentă a tradiției manuscriselor i-a cerut însă un timp mai îndelungat, astfel că ediția completă, cu aparat critic, a textului a putut vedea lumina tiparului abia în 1970.

În prefața volumului său, editorul trece în revistă edițiile anterioare ale acestor dialoguri (p. V—VI), respingînd pe scurt obiecțiile unor savanți ca Bekker sau Sommerbrodt îndreptate împotriva autenticității lui *Scytha* sau a lui *Anacharsis* (p. VII). În ceea ce privește ordinea lor de așezare, d-sa optează pentru așezarea lui *Scytha* nu ca o προλαλιά, ci ca un interludiu între celelalte două opusculi de întindere mai mare (p. VII—VIII). Urmiînd apoi concluziile studiilor întreprinse de către N. Nilén¹ și K. Mras², E. Steindl descrie manuscrisele care au făcut să ajungă pînă la noi aceste dialoguri, nu fără o încercare de datare și de raportare valorică relativă a acestora. Editorul evită să apeleze la o *stemma* a codicelor, mulțumindu-se să reia în mare teoria acceptată de la Rothstein încoace a existenței a două clase separate de manuscrise, prima depinzînd de Codex Vaticanus 90 (Γ), a doua de Codex Vindobonensis Phil. Graec. 123 (B), ambele din secolul al zecelea (p. IX—X). Dat fiind că ediția aceasta cuprinde și scoliile la dialogurile date, editorul pomeneste în încheiere și acele manuscrise care conțin notațiile cele mai importante privitoare la aceste texte (p. X—XI).

¹ *Lucianus. Prolegomena*, Leipzig, 1907.

² *Die Überlieferung Lucians*, Viena, 1911 (Sitzungsber. d. K. Akad. d. Wiss., phil.-hist. Kl. 167/7).

După o triplă listă — a edițiilor textului lui Lucian, a studiilor fundamentale asupra acestui autor și a manuscriselor în care se află păstrate „dialogurile sciților” — urmează textul propriu-zis însoțit de aparatul critic obișnuit al edițiilor casei Teubner. Soliditatea relativă a tradiției manuscrise, bazată pe două ramuri diferite, bine reprezentate, care se sprijină reciproc, precum și îndelungata experiență a editorului, fac ca textul astfel stabilit să prezinte un maximum de siguranță. Rarele conjecturi acceptate în text sînt inserate în urma sugestiilor lui Fr. Fritzsche³; iată cîteva exemple:

Tox. 4 ἐπεὶ ἔσον ἐπὶ τῷ πλῶ καὶ τῇ ἀποδημία πολλοὺς ἄν σοι θειοτέρους ἐκείνων ἀποδείξαιμι τοὺς ἐμπόρους... ἐπὶ τῷ πλῶ Fritzsche, ἐν τῷ πλῶ mss.

Tox. 8 οὐκ ᾤθηθην ἄν ποτε οὕτω περισπούδαστον εἶναι φιλιαν... ποτε οὕτω Fritzsche, οὕτω ποτὲ ω Γ Β.

Anach. 19 ἦν δέ τις ἢ φροίμιον εἴπη πρὸ τοῦ λόγου, ὡς εὐνουστέροισι ἀπεργάσαιτο αὐτούς, ἢ οἴκτον ἢ δεινώσιν ἔξωθεν ἐπάγη τῷ πράγματι... ἐπάγη Fritzsche, ἐπάγοι mss.

Dealfel, menționînd încercările mai problematice de emendare ale altor editori sau anotori, E. Steindl evită introducerea lor în text. Vom menționa însă, în legătură cu aparatul critic, că ne miră extrem de amănunțita înregistrare a erorilor făcute de suplimentul (ω) — întocmit cu puțin înainte de 1471 — care completează manuscrisul Marcianus 434 (Ω), deși (ω) reprezintă în mod vădit o copie secundară, inferioară, făcută cel puțin în parte după Codex Harleianus 5694 (E).

După scoliile, care, deși utile, nu aduc nici o lămurire decisivă asupra elucidării textului, urmează în încheierea volumului un *Index nominum et locorum* cu atît mai folositor cu cît fiecare numire este însoțită de o scurtă explicație lămuritoare.

Amintim, în sîrșit, mai degrabă ca un elogiu adus reușitei grafice a volumului, că singura scăpare tipografică — cu totul lipsită de importanță — pe care am relevat-o parcurgîndu-l este ἀλλαχόθι τοσοῦτους pentru ἀλλαχόθι τοσοῦτους (*Scyth.* 10, r. 19).

Dan Slușanschi

AULU-GELLE, *Les Nuits attiques*, livres I—IV. Texte établi et traduit par René Marache. Paris, Les Belles Lettres, 1967, LXV + 229 p.

Apariția, în colecția „Guillaume Budé” a unei ediții a *Nopșilor atice* trebuie salutată ca un eveniment filologic, nu numai datorită îmbogățirii colecției cu un text important, dar și faptului că Aulus Gellius nu s-a bucurat, în secolul nostru, decît de trei ediții complete, anterioare celei pe care o discutăm: C. Hosius (1903, în „Bibliotheca Teubneriana”), J. C. Rolfe (1927, cu reeditări ulterioare, în „Loeb Classical Library”) și M. Mignon (1934, în colecția Garnier)¹. Raritatea edițiilor contrastează cu valoarea de document și cu celebritatea, justificată, a autorului, dar se explică ușor dacă ținem seama de dificultățile de natură multiplă ale unei asemenea întreprinderi.

³ Acestea au fost făcute în ediția sa în trei volume, Rostock, 1860—1862.

¹ La puțină vreme după apariția primului volum al ediției R. Marache, P. K. Marshall a publicat, în „Oxford Classical Texts”, o ediție completă a *Nopșilor atice*. Lucrarea nu ne-a fost accesibilă.